

ปาฐกถาพิเศษ
เรื่อง ยุทธศาสตร์การเตรียมเยาวชนสู่อนาคต
โดย นายอานันท์ ปันยารชุน
วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๓๘
ณ จังหวัด เชียงราย

ท่านประธานสภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย และผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน

ผมมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญมาบรรยายเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเตรียมเยาวชนสู่อนาคต” ต่อท่านทั้งหลายซึ่งมีทั้งครูอาจารย์และผู้ปกครอง ที่จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของเราให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

ก่อนที่จะมีการพิจารณายุทธศาสตร์การเตรียมเยาวชนสู่อนาคตนั้น เริ่มแรกจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และคาดการณ์ถึงสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงในอนาคตทั้งในระดับโลกและระดับประเทศที่จะมีผลกระทบต่อเยาวชน เพื่อให้สามารถกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาได้เหมาะสมและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

การวิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงในที่นี้ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ

เนื่องจากระบบเศรษฐกิจไทยเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (Open Economy) ทำให้สังคมเศรษฐกิจไทยผนวกเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมเศรษฐกิจโลกด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการวิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยที่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ของโลกที่มีผลต่อประเทศไทย ได้แก่

ประการที่หนึ่ง กระแสการเปลี่ยนแปลง ของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ที่เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้น ณ สถานที่หนึ่ง ๆ สามารถสื่อสารไปถึงสถานที่อื่น ๆ ได้ในระยะเวลาอันใกล้ เปรียบเสมือนอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือที่เรียกว่า Global Village พัฒนาการของระบบเทคโนโลยีทางการสื่อสาร คมนาคมและสารสนเทศ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระแสโลกาภิวัตน์มีผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น การที่สื่อต่าง ๆ สามารถกระจายเข้าสู่คนทุกกลุ่ม ทุกวัย ทุกพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงนั้น จะมีผลกระทบต่อรูปแบบค่านิยมทาง

สังคม การดำรงชีวิตและระสนิยมในการบริโภคของคนอย่างมาก ความฉับพลันในเรื่องข่าวสารข้อมูล ดังกล่าวจึงทำให้เกิดวิวัฒนาการทางความคิด ซึ่งจะเป็นทั้งในทางที่ดีและไม่ดี มีการเรียนรู้และรับสิ่งใหม่ ๆ ที่เข้ามาและทอดทิ้งสิ่งเก่า ๆ อาจกล่าวได้ว่า การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ที่ถูกส่งเสริมโดยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น จะไม่ถูกจำกัดขอบเขตเฉพาะการเชื่อมโยงด้านการค้า การลงทุน การเงินหรือบริการเท่านั้น แต่จะครอบคลุมถึงสิ่งที่จับต้องไม่ได้ คือการเชื่อมโยงทางด้านแนวความคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมอีกด้วย ธุรกิจบันเทิงข้ามชาติ และธุรกิจโฆษณาในปัจจุบันมีส่วนกัดกร่อนวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศไทยอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากกระแสดังกล่าวเหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ไม่ว่าจะเป็ด้าน Fast food เทป ภาพยนตร์ คอนเสิร์ต แฟชั่น มีความเฟื่องฟูมาก เพราะสามารถตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของวัยรุ่นได้ ขณะที่วัฒนธรรม ประเพณี และคุณค่าแบบไทย ๆ เริ่มสูญหายไปตามลำดับ

ดังนั้น เมื่อต้องอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลา เพื่อขวนขวายแสวงหาความรู้ใหม่ให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านได้ เยาวชนไทยในอนาคตจึงต้องมีสติปัญญาและความรู้ความสามารถในการเลือกรับ กลั่นกรองและใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เข้ามาในทุกทิศทางได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย และเลือกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ขณะเดียวกันไม่ละเลยวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีงามแบบไทย ๆ อีกด้วย

ประการที่สอง กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกเข้าสู่ยุคการค้าเสรีมากขึ้น เนื่องจากลักษณะสังคมนิยมลุ่มสลายในระยะที่ผ่านมา โลกกำลังเปลี่ยนแปลงเป็นโลกไร้พรมแดน (Borderless World) ในลักษณะที่มีการลดกฏเกณฑ์หรือขั้นตอนในด้านต่าง ๆ เพื่อเปิดประตูการค้า การลงทุน ตลอดจนการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การเจรจาของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและการค้าหรือ GATT การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) รวมทั้งความร่วมมือในระดับภูมิภาค เช่น การจัดตั้งสามเหลี่ยม IMT-GT (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle) หรือการจัดตั้งหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ (ไทย-จีน-พม่า-ลาว-กัมพูชา และเวียดนาม) เป็นต้น

ขณะเดียวกัน การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็ด้านการค้า การลงทุน และการเกษตร จะเป็ไปอย่างเข้มข้นและรุนแรงมากขึ้นด้วยอีกนัยหนึ่ง ในอนาคต ความได้เปรียบของประเทศทั้งหลายจะขึ้นอยู่กับศักยภาพของเทคโนโลยีและกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถและทักษะฝีมือสูงมากกว่าจะขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติเหมือนสมัยก่อน ประเทศที่มีกำลังคนที่มีศักยภาพจะสามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุดหน้าได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความได้เปรียบของประเทศไทยในปัจจุบัน จะพบว่าค่าแรงงานของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและสูงกว่า

ประเทศเพื่อนบ้านโดยเปรียบเทียบ ทำให้มีการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตของนักลงทุนต่างชาติไปยังประเทศเพื่อนบ้านดังกล่าว เช่น เวียดนาม จีน เป็นต้น ดังนั้น ภายใต้ภาวะการแข่งขันตามแนวนอน นิยมจึงกดดันให้ประเทศไทยต้องปรับตัวโดยมุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีทักษะฝีมือสูงขึ้น เพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่มีการใช้เทคโนโลยีสูงขึ้นด้วย

๒) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายในประเทศ

สภาพสังคมไทยยังมีลักษณะทวิภาค (Dualism) มีการขยายตัวแบบขาดดุลยภาพ กล่าวคือ ถึงแม้ว่าในระยะที่ผ่านมาผลสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจจะขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยเฉลี่ยกว่าร้อยละ ๗ ต่อปี และรายได้ต่อหัวของประชากรจะเพิ่มขึ้นเป็น ๖๐,๐๐๐ บาทต่อปี แต่ยังมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญบางประการที่จะมีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเยาวชนในอนาคต ดังนี้

- ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ ยังคงมีอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกลความเจริญและในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสประเภทต่าง ๆ คนในกรุงเทพฯ มีรายได้สูงกว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง ๑๑.๕ เท่า ประกอบกับภาครัฐไม่สามารถจัดบริการพื้นฐานทางสังคมได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพเพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของคุณภาพชีวิตของคนขยายตัวกว้างขึ้น เยาวชนไทยบางกลุ่มยังไม่สามารถเข้าถึงบริการในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ขาดโอกาสในการศึกษาต่อ เป็นต้น
- ความบีบคั้นจากภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความจำเป็นในการคืนร่นหาเลี้ยงชีพของประชาชน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวลดน้อยลง ประกอบกับกระแสการบริโภคนิยม ทำให้ค่านิยมแบบไทยดั้งเดิม เช่น ความโอบอ้อมอารี เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เริ่มสูญหายไป ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ปัญหาการแย่งชิงเอารัดเอาเปรียบกัน ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาแรงงานเด็กและปัญหายาเสพติด ซึ่งพบว่าในจำนวนผู้ติดยาและสารเสพติดกว่า ๑.๒ ล้านคน เป็นนักเรียนนักศึกษาถึง ๗๑,๖๖๖ คน รวมทั้งปัญหาการค้าประเวณีและอื่น ๆ อีกด้วย
- ระบบการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นอยู่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันเด็กไทยมีโอกาสรับการศึกษามากขึ้น แต่ยังมีเด็กในวัยเรียน (๓-๒๑ ปี) ประมาณ ๑๑ ล้านคน ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ขณะที่นักเรียน นักศึกษาที่มีอยู่ขาดความคิดริเริ่ม ขาดทักษะในการจะปรับตัวเข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนไทยยังขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง

และสังคม ขาดจิตสำนึกในหน้าที่ ขาดเจตคติในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งขาดสำนึกของความเป็นไทยอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากส่วนหนึ่งเกิดจากการจัดการศึกษา ยึดเน้นในระบบโรงเรียนมากเกินไป เน้นการท่องจำมากกว่าการวิเคราะห์หาเหตุผล หลีกเลี่ยงความยืดหยุ่นไม่เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น ในชุมชนที่มีความผูกโยงโดยตรงกับเกษตรกรรม ฯลฯ นอกจากนี้ ปัจจุบันประเทศไทยยังประสบปัญหาการขาดแคลนกำลังคนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำคัญ ๆ อีกเป็นจำนวนมาก และคุณภาพของการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานยังไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขในอนาคต

อย่างไรก็ตามสังคมไทยยังมีศักยภาพในการพัฒนาบางประการ เช่น

- การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้มีสัดส่วนเด็ก-เยาวชนที่ต้องเลี้ยงดูลดน้อยลง ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมารัฐได้ลงทุนด้านการบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างมาก ทำให้บริการด้านการศึกษาและสาธารณสุขขยายตัวอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ การที่รัฐบาลมีฐานะทางการคลังค่อนข้างมั่นคงและประชาชนมีรายได้สูงขึ้น จึงคาดว่าในระยะ ๑๐-๑๕ ปีข้างหน้า ประชาชนส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพราะประเทศมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่มากทุ่มเทกับการพัฒนาได้อย่างเต็มที่
- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อต่าง ๆ จะมีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพของคนไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะสามารถนำสื่อต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ให้คนมีความรู้มากขึ้น สามารถปรับตัวทันต่อเหตุการณ์และทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป การที่เศรษฐกิจไทยขยายตัวสูงอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความต้องการแรงงานมากขึ้น ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงนั้นจะมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่สูง ทำให้เกิดแรงจูงใจให้เด็กและคนงานเข้ารับการศึกษา ฝึกอบรมมากขึ้น ประกอบกับกระแสประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง จะทำให้สังคมมีการเฝ้าระวังและตรวจสอบปัญหาแรงงานเด็กอีกด้วย
- ในระยะที่ผ่านมามองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ทั้งสื่อมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจเอกชน ได้เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาคนมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนั้น ถ้าสามารถขยายเครือข่ายของพลังดังกล่าวได้อย่างจริงจัง จะมีโอกาสในการพัฒนาคนและสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลกและระดับประเทศแล้ว จึงควรกำหนด “วิสัยทัศน์ของการพัฒนาเยาวชนในอนาคต” ไว้ดังนี้ เยาวชนไทยทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพทั้งกาย ใจ สติปัญญาและความสามารถ เพื่อให้เป็นเยาวชนที่มีสุข

ภาพดี มีคุณธรรม มีคุณภาพ มีปัญญา และมีวิจารณ์ญาณ รู้เท่าทันโลก สามารถเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ และวัฒนธรรมต่างชาติที่หลากหลายได้ตลอดเวลา ขณะเดียวกันสามารถสงวนรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีงามอันเป็นเอกลักษณ์ไทยไว้ได้ด้วย

สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาเยาวชนในอนาคตนั้น ควรประกอบด้วยยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสติปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่เป็นอยู่ จำเป็นต้องสร้างบุคคลที่มีทักษะในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถศึกษาและพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีแนวทางและมาตรการดังนี้

- การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน ในหลักสูตรและรูปแบบที่หลากหลายควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารมวลชน โดยเน้นการเรียนรู้จากของจริงในลักษณะ Learning how to learn และการสื่อสาร ๒ ทางระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน (Two-way communication) เพื่อให้เยาวชนรู้จักคิดวิเคราะห์หาเหตุผล แก้ปัญหาและพัฒนาตนเองและสังคมได้ เรียนไปเพื่อให้รู้จักคิดด้วยตัวเอง เรียนไปเพื่อสามารถไปเรียนต่อด้วยตนเองได้ รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการวัดผลการเรียนและระบบการคัดเลือกเข้าเรียนในทุกระดับ เพื่อให้เยาวชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตน ได้ตามความถนัดและความสนใจ ทั้งนี้ กระบวนการเรียนการสอน ต้องเสริมสร้างให้เยาวชนมีทักษะและโลกทัศน์สากลที่จะสามารถเข้าใจและสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมโลกได้ ยกตัวอย่างเช่น ความรู้ในภาษาต่างประเทศ มีพื้นฐานเพื่อรองรับวิธีการปลูกพืชไร่นาสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และเทคโนโลยีใหม่ต่าง ๆ เช่น Internet, E-mail เป็นต้น รวมทั้งทักษะในการทำงานเป็นทีมอีกด้วย ขณะเดียวกันเยาวชนจะต้องได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณค่าแบบไทย ๆ เช่น การเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เป็นต้น
- การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ ให้มีมาตรฐานและลดความเหลื่อมล้ำในคุณภาพ การศึกษาระหว่างเมืองและชนบท โดยเน้นให้ความสำคัญกับการขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้แก่เยาวชน โดยเฉพาะในกลุ่มด้อยโอกาส เช่น เยาวชนในภาคเกษตร เยาวชนพิการ เยาวชนเร่ร่อน เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาแรงงานเด็กและโสเภณีเด็ก ขณะเดียวกันจะต้องมีการส่งเสริมเยาวชนที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ ให้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

- การพัฒนาคุณภาพกำลังคนและการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างกว้างขวาง มีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อความต้องการ โดยเร่งการผลิตกำลังคนระดับกลางและสูงในสาขาที่จำเป็น เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางเกษตรกรรมและหัตถกรรม วิศวกร ช่างเทคนิค นักบัญชี นักกฎหมาย นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคเกษตรอุตสาหกรรมและบริการที่ทันสมัย ขณะเดียวกันส่งเสริมการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน แก่เยาวชนรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานในลักษณะของการปฏิบัติได้จริงมากกว่าการเรียนรู้ตามทฤษฎี รวมทั้งการฝึกฝีมือเพิ่มทักษะแก่เยาวชนที่ทำงานอยู่แล้วให้มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับเทคโนโลยีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาอีกด้วย นอกจากนี้จะต้องสนับสนุนการวิจัย และพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ โดยเน้นให้ภาคเอกชนเข้าร่วมมือฝึกกำลังในการดำเนินงานต่าง ๆ มากขึ้น

๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพอนามัย

การพัฒนาเยาวชนให้มีพฤติกรรมที่ดีทั้งกายและใจจะต้องมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคมามากขึ้น โดยเน้นการให้ความรู้ในการบริโภคอาหารอย่างเหมาะสม เนื่องจากในปัจจุบันเยาวชนในเมืองมักประสบปัญหาภาวะโภชนาการ เนื่องจากบริโภคอาหารที่เป็น Junk Food มากเกินไป ขณะที่เยาวชนชนบทบางพื้นที่ประสบปัญหาทุพโภชนาการ นอกจากนี้จะต้องมีการส่งเสริมให้เยาวชนออกกำลังกาย เล่นกีฬา ดนตรี เพื่อคลายเครียด และมีการจัดนันทนาการที่ถูกต้องเหมาะสม การส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมทางเพศที่ปลอดภัย เพื่อป้องกันปัญหาการติดเชื้อเอชไอวี รวมทั้งการให้ความรู้ในด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคยาที่ถูกต้อง เช่น ยาฆ่า ยาเสพติด บุหรี่ สุรา เป็นต้น ตลอดจนจะต้องสร้างจิตสำนึกในการใช้รถใช้ถนนแก่เยาวชนอีกด้วย เพื่อลดปัญหาอุบัติเหตุจากความประมาทที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ควบคู่ไปกับการคุ้มครองผู้บริโภค และการจัดบริการสาธารณสุขแก่เยาวชนให้มีคุณภาพและทั่วถึงอีกด้วย

๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาจิตใจและวัฒนธรรม

การพัฒนาเยาวชนในอนาคตให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมทั้งรักและตระหนักถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ไทย ควบคู่ไปกับการรู้จักวัฒนธรรมสากลที่หลากหลายนั้น จะต้องเน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน ให้สามารถเลือกรับและกลั่นกรองสื่อและข้อมูลที่เข้ามาได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาและส่งเสริมสื่อคุณภาพ เพื่อรณรงค์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องค่านิยมที่ดีงาม การใช้หลักธรรมของแต่ละศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจและเยาวชน โดยเน้นการเข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนา มากกว่าการมกมายกับเรื่องไร้เหตุผล รวม

ทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชนรุ่นใหม่ ตลอดจนการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม ที่มีคุณค่าในสาขาต่าง ๆ อีกด้วย

๔) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของครอบครัวและชุมชน

เนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดในการพัฒนาเยาวชนถ้าครอบครัวมีความอบอุ่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมีความพร้อมทางสังคมที่จะอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวแล้ว โอกาสที่สมาชิกในครอบครัวจะเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพย่อมมีสูงมาก ดังนั้น จึงควรเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวโดยการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ แก่คู่สมรส และบิดามารดา เพื่อให้สามารถมีบทบาทและหน้าที่อย่างเหมาะสม เช่น การให้ความรู้ด้านครอบครัวศึกษา และการอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความคุ้มครองแก่ครอบครัวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การขยายเวลาคลอด การจัดบริการแนะแนวให้คำปรึกษาหรือปัญหาครอบครัว ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัววิกฤต เช่น ครอบครัวไร้คู่ ครอบครัวยากจน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน จะต้องเน้นให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาเยาวชนมากขึ้นด้วย โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้แก่เยาวชนทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา เช่น การมีส่วนร่วมกำหนดหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับความพร้อม และความต้องการของแต่ละพื้นที่ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม การสร้างวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกและวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่เยาวชน และการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมทั้งการทำหน้าที่เป็น Community Welfare ในการดูแลเยาวชนและครอบครัวที่มีปัญหาอีกด้วย

๕) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม

ในสังคมไทยยังมีเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสในลักษณะต่าง ๆ อยู่จำนวนมาก เช่น เยาวชนยากจน เยาวชนพิการ เป็นต้น รวมทั้งเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มวิกฤตที่เกิดจากปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น เยาวชนติดเชื้อเอดส์ ติดยาเสพติด โสเภณีเด็ก เป็นต้น จึงเป็นภารกิจและหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตตนเองให้สูงขึ้นและดำรงชีพอยู่ในสังคมได้เป็นปกติสุข โดยจะต้องเน้นการพัฒนารูปแบบบริการสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น บริการการศึกษา บริการสาธารณสุข ฯลฯ ให้กลุ่มเยาวชนด้อยโอกาสเหล่านี้ สามารถเข้ารับบริการได้อย่างทั่วถึง เพียงพอ ต่อเนื่องและมีคุณภาพ รวมทั้งจะต้องมีการส่งเสริมให้องค์กรทางสังคมทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือเยาวชนเหล่านี้ด้วย เช่น สถาบันครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดอบอุ่น สถาบันศาสนาที่ต้องปรับปรุง สื่อมวลชน ธุรกิจเอกชน NGO ฯลฯ ยุทธศาสตร์การเตรียมเยาวชนสู่อนาคตตามที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นภารกิจ (MISSION) อันยิ่งใหญ่ที่จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อทุก

ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจถึงสถานการณ์และบทบาทของแต่ละฝ่าย เพื่อประสานแนวคิดและการทำงาน
ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม

ปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา คือ

๑. ต้องร่วมมือ ร่วมใจ ทำกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
๒. แนวทางความคิด และทิศทางการปฏิบัติ อาจหลากหลาย และแตกต่างกันไป จึงต้องมีการ
พิจารณาร่วมกันโดยไม่มีอคติ ไม่ระแวง หรือชิงดีชิงเด่น
๓. ศึกษาและรับรู้ความคิดและข้อมูลจากภายนอก โดยผสมผสานหรือยึดถือค่านิยมและจุดเด่น
ของสังคมไทยไว้
๔. ยุทธศาสตร์การศึกษา และผลลัพธ์ที่จะได้มา มิใช่มุ่งมั่นทำขึ้นเพื่อความเจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจ แต่เป็นการวางพื้นฐานให้ประเทศชาติเป็นสังคมที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการ
ศึกษา รายได้ และภูมิปัญญา เป็นสังคมที่มีคุณภาพ และสามารถดูแลปัญหาสังคมและสิ่ง
แวดล้อมได้ดีกว่าในอดีต

จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ผมอยากให้เกิดขึ้นคือการเริ่มจากทุกท่าน ที่ได้มาร่วมประชุมสัมมนาใน
วันนี้ เนื่องจากท่านทั้งหลายเป็นผู้ที่ใกล้ชิด ดูแลและมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติ ความคิดและ
แนวทางการดำรงชีวิตของเยาวชน ที่จะเป็พลังสำคัญในการช่วยกันพัฒนาประเทศของเราให้เจริญ
ก้าวหน้าอย่างมีศักดิ์ศรีในเวทีโลกได้